

Vojaška privatizacija in Slovenija

Erik Kopač, Maj Fritz, Maja Garb

Namen prispevka:

Avtorji v prispevku proučujejo fenomen privatizacije vojaške dejavnosti in oddajanje storitev na vojaškem področju zasebnim izvajalcem v svetu in v Sloveniji.

Metode:

V ta namen so uporabljene ključne kvalitativne metode, kot so analiza primarnih in sekundarnih virov, deskriptivna metoda, analiza vsebin ter študije praktičnih primerov.

Ugotovitve:

V svetu zasebna vojaška in varnostna podjetja vse bolj prevzemajo vojaške naloge, kot so usposabljanje, obveščevalna in varnostna zagotovitev, logistična podpora in deli inženirske zagotovitve (razminiranje), ter s tem omogočajo oboroženim silam, da se ukvarjajo s ključnimi nalogami bojevanja. Čeprav nekatera zasebna vojaška podjetja kažejo vedno večjo željo za sodelovanje v bojnih operacijah, pa trenutno še ni velikih potreb po tovrstnih storitvah. Ni dvoma, da bo v Sloveniji, podobno kot je že v številnih drugih državah, kmalu dozorela in zaživela primerna ideja oz. pobuda za prodor zasebnega kapitala na področje nacionalne obrambe. Zato, da bo res uspešna bo treba pred tem izdelati strokovno neodvisno stroškovno analizo, kaj se znotraj Slovenske vojske splača zadržati in kaj oddati, ter analizo ponudbe, ki bo proučila kvaliteto in koristi zasebnega interesa na drugi strani. Temu pa bi morala hkrati slediti tudi politična volja, da omogoči potrebne spremembe in dopolnitve naše zakonodaje na tem področju.

Omejitve/uporabnost raziskave:

V teoretičnem delu se analiza omejuje predvsem na ekonomske vidike vojaške privatizacije na sploh. Po drugi strani pa se naša empirična analiza omejuje na pravni in izkustveni vidik vojaške privatizacije v Sloveniji, zato ostaja odprto vprašanje stroškovne smotnosti in učinkovitosti tovrstnega početja pri nas.

Praktična uporabnost:

Prispevek podaja pregled nad procesom vojaške privatizacije na sploh. Z analizo zakonodaje in študij primerov pa nakazuje, kaj vse je v Sloveniji še treba narediti, da bodo tudi pri nas nastale in obstale različne vrste zasebnih vojaških podjetij.

Izvirnost/pomembnost prispevka:

Prispevek celovito proučuje pojav privatizacije vojaške dejavnosti in oddajanje storitev na vojaškem področju zunanjim izvajalcem v svetu. Hkrati poskuša podati nekoliko drugačno klasifikacijo različnih vrst dejavnosti, ki so podvržene vojaški

privatizaciji. Ta tako poleg zunanjega oddajanja storitev nacionalnih oboroženih sil vključuje tudi zunanje oddajanje storitev v mednarodnih (varnostnih) organizacijah. Prispevek, kot eden prvih, proučuje tudi pravne in izkustvene možnosti ter ovire za ustanovitev zasebnega vojaškega podjetja v Sloveniji.

UDK: 355/359(497.4)

Ključne besede: vojaška privatizacija, zunanje oddajanje storitev na vojaškem področju, zasebna vojaška podjetja

Military Privatization and Slovenia

Purpose:

In this paper, authors analyse the phenomenon of privatization of military activities and outsourcing of military services to private companies in the world and in Slovenia.

Design/Methods/Approach:

For this purpose, qualitative methods, such as analysis of primary and secondary sources, descriptive method, content analysis, and case studies are used.

Findings:

Private military and security companies are increasingly taking over military duties, such as training, intelligence and security operations, logistic and engineering support (de-mining), thereby allowing the armed forces to deal with their core business - combat. Although some private military companies also show an increasing desire to participate in combat operations, there is no need for such services yet. There is no doubt that in Slovenia, like previously in many other countries, a proper initiative for the entering of private capital in the area of national defence will mature, sooner or later. For such an initiative to be successful, an expert independent cost analysis of what is worth keeping inside the Slovenian Armed Forces and what to outsource needs to be done. At the same time, an analysis of the supply taking into account quality of the benefits of private interests needs to be done. This process will have to be followed by a political will to allow the necessary changes and amendments to Slovene legislation in this field.

Research Limitations/Implications:

The theoretical part of the analysis is limited primarily to the economic aspects of military privatization in general. On the other hand, our empirical analysis is limited to the legal and experiential aspects of military privatization in Slovenia; therefore, the question of cost-effectiveness and efficiency of this kind of action in Slovenia remains open.

Practical Implications:

The paper provides an overview of the process of privatization of the military in general. Analysing the legislation and taking into account relevant case studies,

it indicates what has to be done that different kinds of private military companies could be established and operate successfully in Slovenia.

Originality/Value:

The paper examines the phenomenon of military privatization and outsourcing of military activities in the world. At the same time, it tries to give a slightly different classification of diversified types of activities that are subject to military privatization. In addition to outsourcing military services of national armed forces, it also includes the outsourcing in international (security) organizations. The article is also among the first to examine legal and experiential opportunities and obstacles in establishing private military companies in Slovenia.

UDC: 355/359(497.4)

Keywords: military privatization, outsourcing of military services, private military companies

1 UVOD

Različne oblike privatizacije so se v vojaški dejavnosti pojavljale že daleč v zgodovini (primer ameriške vojne za neodvisnost v drugi polovici 19. stoletja), vendar pa je šele konec hladne vojne in trend uvajanja poklicnega popolnjenja vojsk omogočil nastanek prvih sodobnih zasebnih vojaških podjetij še posebej na področju vojaške logistike (npr. sedaj nedeljujoči podjetji Executive Outcomes in Sandline International). V obdobju vojn v Afganistanu in Iraku, ki sta se pričeli po 11. septembru 2001, pa je uporaba zasebnih vojaških in varnostnih podjetij dobila neverjeten razmah, tudi na področju izvajanja klasičnih mirovnih operacij (Østensen, 2013; Spearin, 2011). Hkrati s tem so se v svetu pričele pojavljati številne razprave in objave na to temo (glej Mockaitis, 2014).

V Sloveniji je tematika vojaške privatizacije prisotna že nekaj let. Prve prispevke o zasebnih vojaških in varnostnih podjetjih zasledimo po prelomu tisočletja (Jazbec, 2001; Tunjić, 2003). V naslednjih letih je bilo na to temo objavljenih še nekaj člankov (Fritz, 2009, 2011; Prebilič, 2006) in večje število diplomskih in magistrskih del (Cvetek, 2010; Gerič, 2010; Globokar, 2009; Jelenko, 2008; Kodrič, 2010; Konjar, 2011; Rus, 2011; Stockbauer, 2008; Štefanič, 2011). Tema zasebnih vojaških in varnostnih podjetij je bila večkrat na programu Dnevov varstvoslovja (v letih 2008, 2009, 2011) ter drugih strokovnih in znanstvenih dogodkov. V letu 2014 pa je bila obranjena tudi prva doktorska disertacija na temo zasebnih vojaških podjetij (Papler, 2014). Večina slovenskih avtorjev v svojih delih tako analizira predvsem splošne trende in/ali primere uporabe zasebnih vojaško-varnostnih podjetij. V veliki meri pa ostaja neodgovorjeno vprašanje, kako je s privatizacijo varnosti v Sloveniji, in to kljub dejstvu, da ima že kar nekaj Slovencev izkušnje z delom v tujih vojaško-varnostnih podjetjih (Košak, 2012; V Sloveniji nastala prva zasebna varnostna organizacija, 2012), in da se je o ustanovitvi takšnega podjetja pri nas že razmišljalo.¹

¹ Krajnc (2010) v diplomski nalogi teoretično razpravlja o možnostih zunanjega oddajanja stražarske službe oz. varovanja objektov v Slovenski vojski.

V našem članku bomo tako poskušali odgovoriti na raziskovalno vprašanje, kaj je z vojaško privatizacijo v Sloveniji. Pri tem nas podrobneje zanima, kako je z vojaško privatizacijo v svetu, kaj v zvezi z ustanovitvijo zasebnih vojaških in varnostnih podjetij pravi naša zakonodaja in kakšne izkušnje z zunanjim oddajanjem vojaških storitev v Sloveniji že imamo. V prvem, teoretičnem delu članka tako predstavljamo osnovne termine in koncepte ter ključne vzroke in poudarke pri splošnem razvoju vojaške privatizacije v svetu v zadnjih dvajsetih letih. Pri tem uporabljamo analizo sekundarnih virov in vsebin (predvsem tujih avtorjev) ter deskriptivno metodo. Drugi, empirični del prispevka pa je namenjen predstavitvi problematike pravnega okvirja vojaške privatizacije v Sloveniji ter dejanskih primerov sodelovanja zunanjih izvajalcev s Slovensko vojsko (SV) oz. z Ministrstvom za obrambo Republike Slovenije (MORS). Ta del članka temelji na analizi primarnih virov (slovenske zakonodaje) in študijah praktičnih primerov.

2 VOJAŠKA PRIVATIZACIJA

Država ima monopol nad legitimno uporabo prisile in je edina, ki zagotavlja varnost, pri čemer je odgovorna tako za notranjo varnost kakor za obrambo pred zunanjimi grožnjami varnosti. Spremenjeno varnostno okolje je po koncu hladne vojne povzročilo nastanek novega pojava, to je privatizacijo varnostnih nalog (Hadžić, 2004: 36). Nekateri nedržavni udeleženci na področju varovanja so se (ponovno) pojavili in ogrozili tradicionalno obliko demokratičnega nadzora nad varnostnim sektorjem (DCAF, 2006: 71; Law, 2004: 2).

Konflikte in vojne vse pogosteje izvajajo oborožene, a nedržavne skupine in udeleženci, kot so razni »gospodarji vojne«, »bande«, organizirana kriminaliteta, milice, uporniki itd. Wulf (2005) imenuje ta proces privatizacija od spodaj navzgor, med katero oboroženi nedržavni udeleženci širijo nasilje in vzpostavljajo negotovost, s čimer pripomorejo k »nedelovanju« države. Nasprotno temu procesu pa znotraj varnostnega sektorja teče privatizacija od zgoraj navzdol, ki jo izvajajo vlade in ima za posledico zunanje oddajanje vojaških in policijskih funkcij zasebnim podjetjem (Singer, 2008).

Zaznati je mogoče vedno večjo težnjo držav oz. vlad, da delegirajo državni monopol nad nasiljem zasebnikom. Pri tem so v letih po zaključku hladne vojne prednjačile Združene države Amerike in Velika Britanija, ki sta v skladu s konceptom »vitke države«, ki predvideva deregulacijo sektorjev in omejevanje državne vloge na ključne funkcije, izvajali privatizacijo določenih tradicionalnih vojaških funkcij (Wulf, 2005: 30). V zadnjem desetletju so se jim pridružile tudi številne druge države, katerih oborožene sile so se soočile predvsem z vedno težjim zagotavljanjem ustreznega števila usposobljenega kadra za izvajanje bojnih in stabilizacijskih operacij. Te se zato vedno bolj zanašajo na pomoč zasebnih vojaških podjetij, ki izvajajo specializirane vojaške in nevojaške storitve (Adams, 2002; Cleaver, 2000: 132–133). Trg tovrstnih storitev pa se je po terorističnem napadu na Združene države Amerike 11. 9. 2001 ter z invazijo na Afganistan in še

posebej z vojno proti Iraku leta 2003 še dodatno izdatno povečal (Lilly, 2000: 10, 12–13; Wallwork, 2005: 12).

Z ekonomskega vidika vojaška privatizacija praviloma pomeni zunanje oddajanje storitev (angl. *outsourcing*)² in le redko »pravo« privatizacijo, pri kateri se država odreče nadzoru nad izvajanjem dejavnosti (Grasso, 2005: 2; Schreier in Caparini, 2005: 97). Zunanje oddajanje storitev na splošno pomeni prenos funkcij, ki jih običajno opravljajo kateri od internih oddelkov organizacije, na zunanje ponudnike teh storitev. Medtem ko organizacija izvede zunanje oddajanje, nadaljuje z nadzorom nad izvajanjem te storitve, izvajalec pa ima na voljo precej svobode glede načina in organizacije zastavljenega dela (Defense Science Board, 1996: 7A; Wulf, 2005: 60). Zaradi prenosa aktivnosti na zunanje izvajalce se sprostijo finančni, materialni in človeški viri, ki jih je prej organizacija namenjala za opravljanje teh aktivnosti. Sproščene vire se lahko tako nameni za ključne aktivnosti oz. izboljšanje osredotočenosti na ključen posel (Chorafas, 2003: 29). V uspešno izpeljanem zunanjem oddajanju izvajalec uporabi drugačne tehnologije in poslovne pristope, s čimer lahko izboljša kakovost in zmanjša stroške storitve (Johnson, 2000: 9–11).

Zato sta tudi v debati o primernosti in neprimernosti vojaške privatizacije najpomembnejša ekonomska argumenta kakovost in stroški zunanje oddanih storitev. Zagovorniki zasebnih vojaških podjetij tako trdijo, da le ta lahko zagotavljajo enake storitve kot nacionalne oborožene sile ceneje. Singer (2003: 74) ugotavlja, da morajo oborožene sile zato, da dobijo izobraženega in usposobljenega vojaka porabiti na stotisoče dolarjev, medtem ko ga lahko zasebna vojaška podjetja hitro dobijo na trgu le za majhen del te cene. Hkrati se lahko v primeru, če nimaš stalnih sil, vse od osebja do opreme plačuje od primera do primera oz. takrat, ko je to potrebno. V določenih primerih zasebna vojaška podjetja niso cenejša sama po sebi, ampak so zaradi boljše usposobljenosti učinkovitejša in lahko z manjšim obsegom človeških in materialnih virov dosežejo večji učinek, kar posledično tudi pomeni zmanjšanje stroškov (Hull, 2008: 15). Prav tako zagovorniki trdijo, da lahko zasebna vojaška podjetja presežejo tipične omejitve velikih sistemov v operacijah in tako zagotovijo večjo kakovost storitev, ki jih zagotavljajo (Lappin, 2007: 26).

Nasprotniki vojaške privatizacije po drugi strani oporekajo trditvam, da so zasebna vojaška podjetja cenovno učinkovitejša. Uessler (2008: 42) meni, da imajo redne armade in zasebna vojaška podjetja popolnoma drugačno strukturo stroškov, tako pri stroških za osebje kot tudi pri režijskih stroških. Pogosto je prezrto, da so vsi pogodbeniki v zasebnih podjetjih svoje znanje in spretnosti pridobili s pomočjo države (Avant, 2004: 22). Prav tako pa mora država plačati za

2 Na splošno se zunanje oddajanje storitev nanaša na aktivnosti zagotavljanja dobrin in storitev s strani zunanjih virov in je nasprotje notranjemu zagotavljanju virov (Cooper in Argyris, 1998: 463). Zunanje oddajanje storitev podjetju omogoča, da nadaljuje z izvajanjem tistih dejavnosti, v katerih je najboljše, hkrati pa druga podjetja najame za tiste dejavnosti, v katerih so ta sposobnejša in jih lahko bolje opravijo (Boone in Kurtz v Gerič, 2010: 13). Kot razloge za uvedbo zunanjega oddajanja storitev avtorji najpogosteje navajajo zmanjšanje finančnih in človeških virov, razmah pa se je pričel v Veliki Britaniji v 80. letih prejšnjega stoletja, verjetno zaradi povečevanja tekmovalnosti na trgu. Prednosti zunanjega oddajanja storitev naj bi bile zmanjšanje stroškov (možni so prihranki obsega), dostop do specialističnih znanj in večje osredotočenje na temeljne pristojnosti organizacije, možne slabosti pa zmanjšanje nadzora nad dejavnostmi in s tem slabša odzivnost na nepričakovan razvoj dogodkov (Cooper in Argyris, 1998: 463–464).

usposabljanje drugega posameznika, ki bo nadomestil tistega, ki je odšel v zasebni sektor. Iz te perspektive pa stroškovna učinkovitost zasebnih vojaških podjetij dobi povsem novo razsežnost. Schreier in Caparini (2005: 5, 98) dodajata, da so to tako imenovani transakcijski stroški, ki nastanejo zaradi zunanjega oddajanja storitev. To so stroški, ki nastanejo zaradi izgube systemskega znanja znotraj obstoječe delovne sile državnih uradnikov in ostalih usposobljenih kadrov, ko se storitve preselijo k zasebnikom. Analize prav tako kažejo, da lahko ti stroški zmanjšajo učinkovitost želenih prihrankov, ki naj bi jih zunanje oddajanje doseglo. Kakovost storitev, ki jih podjetja nudijo, pa je pogosto ogrožena tudi zaradi teženj po čim večjih dobičkih. Zasebna vojaška podjetja motivira zaslužek in ne resna skrb za varnost in stabilnost držav in območij, na katerih delujejo (Bures, 2008: 13). Pri tem ni sporno, da mnoga zasebna vojaška podjetja vodijo visoko usposobljeni in izkušeni bivši pripadniki oboroženih sil. Težave nastanejo na nasprotni strani lestvice zaposlenih, kjer določena podjetja niso najbolj zvesta vodilom kakovosti.

2.1 Zunanje oddajanje storitev na vojaškem področju - koncept remilitarizacije vojske

Zunanje oddajanje storitev je v oboroženih silah že dolgo prisotno,³ vse od začetka 90. let prejšnjega stoletja pa se še posebej množično uporablja. V Združenih državah Amerike (ZDA) so ga v obrambnem sektorju opredelili leta 1996 kot prenos podpornih dejavnosti, ki jih običajno izvajajo notranje organizacije, na zunanjega izvajalca (Cardinali, 2001: 105). Uvajanje zunanjih izvajalcev se je zdelo dobra rešitev za ohranjanje vojaške učinkovitosti po obsegu zmanjšanih oboroženih sil po koncu hladne vojne, prav tako pa je uporabno ob razmestitvi nacionalnih vojsk v več operacijah. Svoje je k uvedbi zunanjega oddajanja storitev v oboroženih silah prispevalo tudi zmanjšanje obrambnih proračunov po koncu hladne vojne in v obdobju finančne krize po letu 2008. Avtorji sicer opozarjajo, da se za vladni sektor, ki uvede zunanje izvajalce, stroški kratkoročno res znižajo, vendar pa da zaradi teženj zasebnih zunanjih izvajalcev po dobičku praviloma ti stroški kmalu narastejo (Cardinali, 2001: 105–106; Petersohn, 2010: 2).

Dejavnosti, ki se najpogosteje oddajo v izvajanje zunanjim izvajalcem so s področja prehrane, higiene, rekreacije, gradnje, pranja perila, prevajanja, upravljanja vojaških baz, varnosti, komunikacij in vzdrževanja (Cardinali, 2001: 107). Vojaki se z oddajo teh dejavnosti v zunanje izvajanje lahko dejansko posvetijo samo svojim vojaškim nalogam in s tem povečajo svojo vojaško usposobljenost in učinkovitost v operacijah. Same vojaške dejavnosti namreč ni mogoče dati v izvajanje zasebnemu sektorju, saj spada na področje državnega monopola oz. je to državi lastna naloga.⁴ Rečemo lahko, da se z osredotočenjem na zgolj vojaške

3 V ZDA je v vojski prisoten že vse od revolucionarne vojne (ameriške vojne za neodvisnost 1775–1783), ko so koperski transport izvajali najete skupine in vozniki (Michaels v Cardinali, 2001: 106).

4 Pojasnila koncepta državi lastne naloge in obsežnejša razlaga, v katerih primerih zunanje oddajanje storitev ni primerno, najdemo v Petersohn (2010). Obstajajo pa tudi mnenja, da je tudi za izvajanje nekaterih bojnih nalog v sodobnih varnostnih razmerah bolj primeren zasebni sektor kot pa vojska. Komerčni ponudniki vojaških storitev naj bi namreč bili bolj fleksibilni, stroškovno učinkoviti ter zmožnejši hitreje razmestitve, poleg tega pa tudi dobro izurjeni in opremljeni (Schreier in Caparini v Heinecken, 2014: 2). Vendar avtorji opozarjajo, da ima lahko uporaba civilnih zasebnih pogodbenikov za opravljanje vojaških nalog

naloge vojska (re)militarizira. Nekateri sicer opozarjajo, da imajo ti procesi tudi negativne posledice za vojsko samo. Vojska namreč postopoma izgublja določena znanja in veščine, ki jih je prej potrebovala za izvajanje podpornih in oskrbnih dejavnosti, postaja odvisna od zasebnih pogodbenikov in trga, tvega, da bo pogodbenik v operaciji zavrnil opravljanje dela in da se bo neprimerno obnašal ter s tem ogrožal varnost vojakov in uspeh operacije nasploh (Petersohn, 2010: 1–2).⁵ Zasebna podjetja poleg logistične oskrbe seveda ponujajo še vrsto drugih storitev, kot so strateško svetovanje, zbiranje in analiza informacij, vojaško in taktično usposabljanje ter tehnično in operativno pomoč (Stanger in Williams, 2006: 5). Tako zaradi razširjenosti kot zaradi mnogih dejavnosti, ki jih zasebna podjetja nudijo na področju varnosti, mnogi avtorji uporabljajo že kar izraz zasebna vojaška industrija.

Z vidika odnosov med vojsko in družbo zunanje oddajanje storitev v oboroženih silah pomeni hkrati poslabšanje in izboljšanje odnosa. Ker se vojaki ob privatizaciji podpornih dejavnosti ukvarjajo samo še z bojnim usposabljanjem in izvajanjem vojaških operacij, se namreč njihova organizacijska kultura še bolj militarizira, kar jih oddaljuje od splošne kulture v družbi. Po drugi strani pa vstop civilnih pogodbenikov – civilnih organizacij in njihovih zaposlenih – v vojaško okolje (v vojašnice, vojaške baze, tudi na območje operacij) poveča število stikov med vojaškim in civilnim okoljem, s čimer se tudi ohranja povezanost civilnega in vojaškega okolja. Zunanje oddajanje storitev tako na eni strani povečuje, na drugi pa zmanjšuje t. i. kulturni prepad med vojsko in civilnim okoljem.⁶

2.2 Zasebna vojaška in varnostna podjetja

Koncept zasebnega vojaškega podjetja se prvič pojavi v 60. letih 20. stoletja. Pionirji vojaške industrije⁷, kot sta bila *Executive Outcomes* in *Sandline International*, pa še danes predstavljajo stereotipno predstavo o tem, kaj je zasebno vojaško podjetje in kako deluje (Schreier in Caparini, 2005: 19). Splošna definicija pravi, da so zasebne vojaške organizacije podjetja, ki za zaslužek nudijo usluge, ki jih je pred tem izvajala le nacionalna vojska. Te usluge vključujejo vojaško urjenje, obveščevalno dejavnost, logistično podporo in varnostno posredovanje predvsem na konfliktnih območjih oz. kriznih žariščih (Schreier in Caparini, 2005). Podobno Isenberg (2009: 14) zasebna vojaška podjetja opredeli kot podjetja, ki nudijo specializirane storitve, povezane z vojno in spopadom. Singer (2008: 90–91) pa gleda na zasebna vojaška podjetja, kot na moderno obliko najemništva, ki se je

hude negativne posledice za nacionalne vojske, pri čemer omenjajo vpliv na monopol vojske, da zagotavlja določeno vrsto storitev, na posebno kulturo in način življenja v vojski, na profesionalno avtonomijo vojske ipd. (Heinecken, 2014).

5 O ogrožanju uspeha operacije tudi v Mockaitis (2014).

6 Več o prepadu med vojsko in družbo (angl. civil-military gap) v Garb (2005).

7 Za celotno področje zasebnih ponudnikov mednarodnih vojaških storitev uporabljamo pojem zasebna vojaška in varnostna industrija (Singer, 2003: 9, 73). To je pojem, ki se pojavlja spontano, njegova definicija pa med avtorji ni navedena. Opazna je njegova univerzalnost, saj vključuje celotno vojaško sfero zasebnih storitev. Celoten sektor poslovnih, kadrovskih in pravnih razmerij pa definira s pojmom industrija, ki ponazarja dojemanje tega segmenta kot specifične niše mednarodnega gospodarstva.

skozi čas razvila in danes ponuja širok nabor storitev: od urjenja, oblikovanja taktike in strateškega planiranja do obveščevalne dejavnosti ter operativne in logistične podpore. Posledično jih deli na tri kategorije: podjetja, ki zagotavljajo vojaške (bojne) storitve, vojaška svetovalna podjetja in podporna podjetja.

Vojaška podjetja bi lahko imenovali tudi zasebna vojaško-varnostna podjetja, saj opravljajo tudi nekatere klasične naloge zasebnih varnostnih podjetij. Montreujski dokument (International Committee of the Red Cross, 2009) opredeljuje zasebna vojaško-varnostna podjetja kot zasebne poslovne entitete, ki zagotavljajo vojaške in/ali varnostne storitve, ne glede na to, kako same sebe opisujejo. Vojaške in varnostne storitve vključujejo še posebej oboroženo varovanje in zaščito oseb in objektov, kot so konvoji, zgradbe in drugi kraji, vzdrževanje in upravljanje oborožitvenih sistemov, pridržanje zapornikov in svetovanje ali urjenje lokalnih sil in varnostnega osebja. Tudi osnutek mednarodne konvencije o reguliranju, nadzoru in spremljanju zasebnih vojaških in varnostnih podjetij (Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, 2009) pojma vojaško in varnostno podjetje opredeljuje skupaj. Zasebno vojaško in/ali varnostno podjetje je tako gospodarska družba, ki na osnovi kompenzacije zagotavlja vojaške in/ali varnostne storitve, vključno s preiskovalnimi storitvami, ki jih opravljajo fizične ali pravne osebe.

Zasebna varnostna podjetja so, prav tako kot vojaška, registrirane pravne osebe. Glavna razlika med vojaškimi in varnostnimi podjetji je v naboru storitev, ki jih nudijo naročniku. Varnostna podjetja navadno ponujajo le storitve s področja varovanja oseb in premoženja ter tehničnega varovanja. Storitve varnostnih podjetij so torej ožje od storitev zasebnih vojaških podjetij. To dejstvo je sicer zanimiv paradoks, saj je v strokovnem izrazoslovju pojem varnostna dejavnost širši od pojma vojaška dejavnost. V primeru nabora storitev zasebnih podjetij pa je zasebna varnostna dejavnost ožja od zasebne vojaške dejavnosti. Sotlar (1997: 316; 2008) trdi, da je zasebno varovanje dejavnost, ki jo lahko (v Sloveniji) opravljajo gospodarske družbe, samostojni podjetniki in obrtniki ter obsega tako fizično kot tehnično komponento. Subjekti zasebnega varovanja tako varujejo osebe in premoženje pred uničenjem, poškodovanjem, tatvino in drugimi oblikami škodljivega delovanja. To dejavnost pa lahko opravljajo tudi s pomočjo tehničnih sredstev.

Sotlar (2008: 139) opozarja na dva procesa, ki sta pomembna za uveljavljanje zasebnih varnostnih podjetij. Prvi proces je strukturne, drugi pa politično-ekonomske narave. Z zmanjševanjem družbene kohezivnosti, uveljavljanjem liberalizma in individualizma, z zmanjšanjem socialno-nadzorne funkcije tradicionalnih institucij, kot so cerkev, šola, soseska in družina, je določeno vlogo, ob policiji, pridobilo tudi zasebno varovanje kot nova oblika družbenega nadzorstva. Po drugi strani pa so ekonomsko-politični razlogi vodili posamezne vlade, ki so iskale cenejše in učinkovitejše zagotavljanje varnosti in zaščite, do politične odločitve, da tudi na tako občutljivem področju omejijo državni monopol, povečajo konkurenčnost in k sodelovanju povabijo zasebna varnostna podjetja. Sotlar (1997: 315) ugotavlja, da je subjektom, ki se ukvarjajo z zasebnim varovanjem skupno, da zasledujejo naslednje cilje: opravljati varnostne storitve, tekmovati na trgu varnostnih storitev kot ponudnik varnostnih storitev, skladno z

ekonomsko logiko dosegati čim večji profit, širiti svojo dejavnost z združevanjem kapitala in vplivati (soodločati) na normativno-pravne osnove delovanja, ki so v rokah zakonodajalca. Kadar takšna podjetja delujejo na območju konflikta in opravljajo dejavnost, ki bi jo lahko šteli kot »vojaško« (varovanje ljudi in objektov, spremljanje konvojev), jih imamo pogojno za »zasebna vojaška podjetja« (Chaloka in Damien, 2001).

Ugotoviti pa je treba, da je zasebno varnostnim entitetam skupno dejstvo, »da bistvo njihovih definicij ne temelji toliko na samih posledicah njihove dejavnosti, se pravi varnosti, ampak predvsem na značilnostih dejavnikov, procesov in akterjev, ki varnost ustvarjajo ter tudi tistih, ki so te procese sprožili, se pravi naročnikov varnostnih storitev« (Sotlar, 2007: 35). »Zasebno« ima torej »dualni pomen. Najprej gre za čisti izraz lastništva nad takšnimi službami, podjetji in posamezniki, ki torej niso več v državni ali javni lasti, obenem pa gre največkrat za zagotavljanje varnosti zasebnemu naročniku« (Sotlar, 1997: 314). Zato lahko zatrdimo, da bistvenih statusnih razlik med zasebnimi varnostnimi in zasebnimi vojaškimi podjetji ni. Razlika je torej le v naboru storitev, ki jih podjetje ponuja.

3 VOJAŠKA PRIVATIZACIJA V SVETU

Pravi razmah zasebna vojaška in varnostna podjetja doživijo po koncu hladne vojne, v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja. Države so ocenile, da je s koncem blokavske razdelitve sveta zmanjšana tudi neposredna vojaška grožnja posameznim državam. Večina zahodnih in vzhodnih držav, vključno z ZDA, ki so ostale edina vojaška supersila, se je odločila za zmanjševanje obsega svojih oboroženih sil in najemanje zunanjih izvajalcev za neključne vojaške dejavnosti. Svetovno »vojaško tržišče« je bilo nenadoma preplavljeno z visoko usposobljenimi, brezposelnimi nekdanjimi vojaki, viški orožja in kompleksnimi oborožitvenimi sistemi. To je spodbudilo zasebno pobudo in tako so se nenadoma pojavila številna nova zasebna vojaška in varnostna podjetja, že delujoča podjetja pa so svojo dejavnost še razširila. Za vzpon zasebne vojaške dejavnosti so tako ključni trije dejavniki: 1) veliko zmanjševanje državnih oboroženih sil, ki pripelje do velikega števila brezposelnih, visoko usposobljenih vojakov; 2) obrambne politike držav, ki vedno bolj temeljijo na privatizaciji in zunanjem oddajanju vojaške dejavnosti, kjer koli je to le mogoče; in 3) mednarodno varnostno okolje, ki se po koncu hladne vojne sooča z vedno večjim številom regionalnih konfliktov (Maogoto in Sheehy, 2009).

V teoriji obstajajo številne klasifikacije dejavnosti, ki jih obsega vojaška privatizacija, od zagotavljanja vojaških (bojnih) storitev, do vojaškega svetovanja, urjenja, operativne in logistične podpore, obveščevalne dejavnosti in zahtevnejših varnostnih storitev v kompleksnem mednarodnem okolju v tujini (Chakrabarti, 2009: 9; International Stability Operation Association, 2014; Jelenko, 2008: 14; Kodrič, 2010: 8; Singer, 2008: 91). Same storitve, ki se v procesu vojaške privatizacije oddajajo zunanjim izvajalcem, delimo na nacionalne podporne in bojne vojaške dejavnosti ter na vojaške dejavnosti mednarodnih (varnostnih) organizacij.

3.1 Privatizacija nacionalnih podpornih vojaških dejavnosti

Področje vojaške logistike je bilo eno izmed prvih področij sodelovanja med vojaško in civilno sfero. Vse večji pritiski, ki silijo obrambne sisteme v iskanje novih možnosti za ohranjanje stroškov ali celo v njihovo zmanjševanje, so pripeljali do tega, da je zunanje oddajanje storitev na področju vojaške logistike postalo izredno razširjeno. Najbolj ekstremna smer vodi v popolno zunanje oddajanje vojaške logistike, saj naj bi se tovrstne neprimerne dejavnosti in naloge oboroženih sil delegirale v izvajanje zunanjemu pogodbenemu partnerju. Pri tem naj bi se vse naloge vojaške logistike izvajale preko pogodbenih partnerjev, oborožene sile pa bi se lahko osredotočile na svoje primerne naloge, vodenje oboroženega boja. Zaradi tega posledično prihaja do pomembnih organizacijskih sprememb na področju vojaške logistike. Že nekaj časa se pojavljajo in čedalje bolj uveljavljajo zasebna vojaška podjetja, ki v izvajanju logističnih aktivnosti vidijo vir zaslužka. Pogojno pa v to skupino lahko uvrstimo tudi *svetovalna vojaška podjetja*, ki poleg sodelovanja pri nabavah in načrtovanju, ponujajo še varnostno svetovanje, urjenje in preoblikovanje sil.

O časovnici in razlogih privatizacije vojaške logistike pišemo že zgoraj, omenimo naj le še en zanimiv vidik zunanjega oddajanja storitev, in sicer t. i. »deljeno delo« in opravljanje dela z oddaljenih lokacij. Številna podjetja, ki izvajajo neko dejavnost po pogodbi, namreč zaposlujejo delavce iz manj razvitih držav oz. iz držav, kjer so stroški dela nižji. Tako je leta 2005 Lockheed Martin pridobil SYTEX Group (TSG), ki zagotavlja tehnično podporo in rešitve s področja informacijske tehnologije za ameriško ministrstvo za obrambo in nekatere druge zvezne agencije. Za TSG dela več kot 3.000 ljudi tako iz ZDA kot drugih držav, na primer Paname (Warren in Fagan, 2005: 5). Pogosta je zlasti »delitev dela« v Indiji (zaradi znanja angleškega jezika), na Kitajskem (mnogi Kitajci diplomirajo v Evropi in ZDA in se potem vrnejo na delo na Kitajsko), v Dubaju (davčne ugodnosti) itd. Strokovnjaki za varnost pa seveda opozarjajo na varnostne implikacije takšne organizacije dela pri zasebnih vojaško-varnostnih podjetjih (nevarnost terorističnih napadov na lokacije v tujini, mnogo ljudi ima dostop do tehnologije, gesel in informacijskih omrežij ipd.).

Singer v kategorijo podpornih podjetij uvršča tudi zasebna podjetja, ki ponujajo storitve s področja obveščevalne dejavnosti (Singer, 2003: 99). V obdobju po koncu hladne vojne tudi obveščevalna dejavnost ni več izključno državni monopol, saj tudi glavni akterji v sodobnem okolju niso več samo države. Govorimo o porazu stare obveščevalne paradigme in rojstvu nove obveščevalne paradigme, ki jo poleg novih konfliktov zaznamujejo še informacijska revolucija in pomembna vloga odprtih virov, večja zmožnost prenosa podatkov in informacij, »odprtje« obveščevalnih skupnosti, ekonomičnost delovanja, soodvisnost in kooperativnost delovanja znotraj in izven obveščevalne skupnosti, sodelovanje v okviru nadnacionalnih struktur, kreativnost in inovativnost pri delu, širši krog uporabnikov informacij ter nezakonito poseganje v zasebnost (Steele, 2002; Steinberg, Graham in Eggers, 2003: 1; Treverton, 2003: 225–232).

Vse te karakteristike latentno povečujejo vlogo zasebnega sektorja, zato pravimo, da se v sodobnem okolju odvija privatizacija obveščevalne dejavnosti, ki bi jo lahko ob uporabi splošne definicije opredelili kot zmanjševanje vloge

države pri financiranju, opravljanju ali distribuciji obveščevalnih storitev oziroma obveščevalne dejavnosti. Po besedah Rathmella (2002: 74) privatizacija obveščevalne dejavnosti vključuje štiri komponente: cilje, vire, metode in stroške. Tako rekoč imamo opravka (1) z asimetričnimi varnostnimi izzivi, (2) z informacijsko revolucijo, (3) s spremenjenimi metodami obveščevalne dejavnosti, ki prihajajo iz civilne družbe, ter (4) z ekonomskim dejavnikom, ki sproža tendence po zmanjševanju stroškov v »odprtem svetu«, v katerem bo, po besedah Colbya (v Sigurdson, 1992: 5), nekdanjega direktorja CIE, »*gospodarska rast zahtevala številne avtonomne in premišljene odločitve, ki jih lahko dosežemo le z integracijo procesa odločanja s sodobno obveščevalno dejavnostjo*«.

3.2 Privatizacija nacionalnih bojnih vojaških dejavnosti

Singer (2003: 38) ugotavlja, da je glede delovanja najemnikov v spopadih skozi zgodovino mogoče opaziti nekatere značilne vzorce. Povpraševanje po najemnikih je povezano z naravo spopada. Kadar je kvaliteta pomembnejša od kvantitete, je povpraševanje po najemnikih (in njihova pomembnost na bojišču) večje, predvsem ker so izurjeni profesionalci bistveno boljši kot povprečno izurjeni naborniki. Kadar pa je v spopadu dominirajoča kvantiteta in so številni naborniki v boju enako uspešni kot najeti profesionalci, je povpraševanje manjše. Drugi vzorec kaže komplementarnost med množično demobilizacijo v neki državi ali regiji in nenadno povečanje števila najemnikov v spopadih na drugem koncu regije ali sveta. Tretja značilnost kaže na rast zasebnega vojaštva v državah, ki so na robu propada oz. v državah z neučinkovito vladavino (angl. *failed state*). Predvsem v državah, ki s svojimi vojaškimi silami ne morejo učinkovito nadzorovati svojega ozemlja, zasebna vojaška podjetja izjemno dobro izkoriščajo nastale konflikte in navadno igrajo eno glavnih vlog pri vzdrževanju takšnega stanja predvsem zaradi izjemnih dobičkov. Zadnji vzorec pa kaže na visoko stopnjo povezanosti zasebnega vojaštva z ostalimi oblikami podjetništva. Takšne povezave ne prinašajo samo večje vojaške učinkovitosti, temveč tudi večje dobičke. Singer zaključuje, da skozi zgodovino države pravzaprav skoraj nikoli niso imele monopola nad oboroženo silo, temveč so jo najemale. Pogosto so zasebna vojaška podjetja, najemniške enote in plačanci delali za potrebe posameznih držav. Dejstvo je, da med bojevanjem in podjetništvom nikoli v zgodovini ni bilo ostre meje. Singer trdi, da je državni monopol nad oboroženo silo celo zgodovinska anomalija ter da v prihodnje tudi ni pričakovati, da bi bila uporaba (vojaške) sile le v državni pristojnosti (Singer, 2003).

Znan je primer delovanja nekdanjega južnoafriškega podjetja Executive Outcomes (EO) v Angoli in Sierr Leone sredi devetdesetih let prejšnjega stoletja. Leta 1993 je angolska vlada najela podjetje EO, da je v imenu angolskih vladnih sil osvobodilo naftna polja v bližini angolskega mesta Soyo, ki so jih zasedli pripadniki uporniških sil UNITA. Osemdeset oboroženih pripadnikov podjetja EO je v nekaj urah z bliskovito bojno akcijo zavzelo območje in pregnalo upornike. To je bil prvi prikaz dejanske bojne moči tega zasebnega vojaškega podjetja. Leta 1995 je podjetje najela tudi vlada Sierr Leone. Aprila 1995 so se uporniške enote Združene revolucionarne fronte (Revolutionary United Front – RUF) nevarno približale glavnemu mestu Freetownu. Stošestdeset pripadnikov podjetja je z

uporabo bojnih helikopterjev v devetih dneh zaustavilo prodor uporniških sil in jih celo potisnilo 126 km nazaj v notranjost džungle (Singer, 2003).

Oboroženi pogodbeniki so sodelovali tudi v sodobnih operacijah v Iraku in Afganistanu. Z vključitvijo zasebnih vojaško-varnostnih podjetij se je namreč ameriška vlada izognila Kongresu, ki odloča o povečanju ameriških sil v operacijah. Najbolj znano podjetje, ki je za potrebe ameriških operacij v tujini nudilo tudi storitve z orožjem, je Blackwater. Žal je podjetje znano predvsem po vrsti incidentov med opravljanjem dela v Iraku, med njimi so predvsem številni primeri prehitrega odpiranja ognja (streljanje brez preverjanja na vse sumljive cilje). Vendar Blackwater ni edino podjetje, znano po oboroženih incidentih v Iraku. Med povzročitelje incidentov lahko štejemo vsaj še pripadnike podjetij DynCorp in Triple Canopy. Tvegana je tudi praksa zasebnih vojaško-varnostnih podjetij, da zaposlujejo ljudi iz lokalnega okolja (Mockaitis, 2014). V Afganistanu naj bi tako domačini predstavljali kar 75 odstotkov vseh varnostnih pogodbenikov, v Iraku pa 26 odstotkov (Schwartz in Church v Mockaitis, 2014: 33). Lokalni pogodbeniki so namreč neredko pristranski do nekaterih domačinov.

Mockaitis (2014) ugotavlja, da je težavno tudi sodelovanje nacionalnih vojsk in pogodbenikov v operacijah. Vojaška usposobljenost je pri tem še najmanjši problem, saj so pripadniki zasebnih vojaško-varnostnih podjetij običajno dobro usposobljeni in vojaško izkušeni. Iz vrste incidentov lahko sklepamo, da so pogodbeniki tveganje samo po sebi, saj se pogosto ne držijo načela najmanjše možne uporabe sile, ampak se zelo hitro zapletejo v oborožen incident. Sodelovanje nacionalne vojske s takšnimi strukturami ne samo, da neposredno ogroža varnost vojakov, ampak poslabšuje odnos lokalnega prebivalstva do vseh prisotnih oboroženih sil. Namesto, da bi pogodbeniki pripomogli k uspehu operacije, tako njen uspeh ogrožajo. Avtor sicer poudari, da ne moremo v isti koš metati vseh pogodbenikov. Mnogi dobro, profesionalno opravljajo svoje delo. Žal pa incidenti, ki jih stori manjšina, vržejo slabo luč na vsa zasebna vojaško-varnostna podjetja.

3.3 Privatizacija vojaške dejavnosti mednarodnih (varnostnih) organizacij

Deschamps (2005: 32) ugotavlja, da danes zasebna vojaška podjetja najemajo tako države kot mednarodne organizacije in ne nazadnje celo nevladne organizacije. Organizacija združenih narodov (OZN) najema zasebna vojaška podjetja od leta 1990 dalje. Za OZN so v preteklosti gradila begunska taborišča in zagotavljala civilne opazovalce, danes se ukvarjajo z varovanjem in zaščito osebja Združenih narodov ter logistično oskrbo, jutri pa bi že lahko vodila in izvajala mirovne operacije, še ugotavlja Deschamps (2005). Čeprav je leta 1998 generalni sekretar OZN Kofi Anan izjavil, da »svet verjetno ni pripravljen na privatizacijo miru«, pa ideje o vključitvi pogodbenikov v mirovne operacije niso redke. Nekateri razlagajo, da bi bilo to dobro že zaradi učinkovitosti, kot še pogostejši razlog se navaja problem razpoložljivosti nacionalnih enot za mirovne operacije OZN ter tudi težave z njihovo usposobljenostjo in opremljenostjo, kar izhaja iz dejstva, da v misijah OZN večinoma ne sodelujejo zahodne države ampak predvsem države iz sveta v razvoju. Poleg tega države za svoje oborožene sile pogosto postavljajo

nacionalne omejitve, spoštovati pa morajo tudi nacionalno linijo poveljevanja. Vse te ovire pri uporabi zasebnih vojaško-varnostnih podjetij v namene mirovnih operacij odpadejo. Tudi potreba po bolj robustnem »peacekeepingu«, ki se razvije v 90. letih prejšnjega stoletja po neuspešnih misijah v Somaliji, Ruandi ter Bosni in Hercegovini, govori v prid uporabe zasebnih pogodbenikov. Mnoge države namreč zavračajo sodelovanje svojih oboroženih sil v tveganih operacijah, sprememba načina delovanja zasebnih vojaško-varnostnih podjetij iz bolj nasilnega (primer delovanja pripadnikov Executive Outcomes v oboroženih konfliktih v Afriki) v manj nasilno pa bi bila za robustne mirovne operacije kar primerna (Spearin, 2011). Østensenova (2013: 35–36) razkriva, da v najrazličnejših misijah po svetu najdemo veliko zasebnikov, pri čemer pa vendarle ne gre za pogodbe na področju opravljanja vojaške dejavnosti, ampak predvsem za opravljanje kakšnih posebnih dejavnosti v okviru misij – na primer naloge varovanja (Hart Security je varovanje izvajal za Svetovni program za prehrano, Global Strategies Group in Hart Security pa v misiji UNAMI v Iraku), vodenje letališč na območjih misij (podjetje Pacific Architects and Engineers (PAE) je vodilo šest letališč v Demokratični republiki Kongo kot del misije MONUC), razminiranje, načrtovanje administrativne zgradbe operacije ipd. Zanimiv je ameriški primer najemanja policistov za potrebe misij. Ker ameriška vladna struktura ne omogoča, da bi zvezno policijo napotili na misije, zunanje ministrstvo najema za te namene civilne policiste pri zasebnih vojaško-varnostnih podjetjih. Tako je, na primer, do leta 2004 za potrebe ameriškega zunanjega ministrstva zagotavljal policijsko osebje DynCorp International, kasneje pa tudi druga podjetja (Østensen, 2013: 37). Pogosto pogodbenike uporabijo za potrebe misij mednarodnih varnostnih organizacij zgolj posredno, na primer za naloge usposabljanja »peacekeeperjev«.

Zasebna vojaška podjetja so sodelovala v operaciji »Restore Freedom« v Somaliji v začetku devetdesetih let 20. stoletja, pod skupnim poveljstvom OZN in ZDA. Podjetje Brown & Roots (BRS) (danes Kellogg Brown & Root – KBR) je poslalo svoje osebje v Somalijo že 24 ur pred izkrcanjem ameriških marincev. Podjetje je zagotavljalo logistiko, hrano in nastanitev za pripadnike sil UNOSOM. Tudi v okviru misije OZN v Bosni in Hercegovini je znano, da so oz. še sodelujejo zasebna varnostna in vojaška podjetja. Znan je škandal podjetja DynCorp. Ugotovljeno je bilo, da so bili nekateri opazovalci misije OZN (delavci DynCorp) vpleteni v zasužnjevanje, mladoletniško prostitucijo in trgovanje z belim blagom. Zasebna vojaška podjetja kot pogodbeniki OZN delujejo tudi na Kosovu ter sodelujejo pri usposabljanju in urjenju vojaških ter policijskih sil v Iraku in Afganistanu. Ko je OZN zaprosila države za prispevek pri organizaciji misije na Kosovu leta 1999, so ZDA napotile civilne opazovalce, ki so jih najeli preko podjetja DynCorp (Deschamps, 2005).

Tudi za potrebe skupne varnostne in obrambne politike Evropske unije (SVOP) se uporabljajo zasebna podjetja. V misijah s področja SVOP pogodbeniki tako pogosto izvajajo naloge varovanja zgradb, konvojev in osebja; svetovanje in usposabljanje; upravljajo vojaške baze in skrbijo za prehrano, informacijsko-komunikacijsko tehnologijo in nudijo medicinsko podporo; zagotavljajo prevoze ter gradijo baze in drugo, tudi lokalno infrastrukturo (Giumelli in Cusumano, 2014).

Na osnovi podatkov lahko tako zaključimo, da zasebna vojaška in varnostna podjetja izvajajo svojo dejavnost za različne naročnike ter da so v zadnjih dvajsetih letih postala sestavni del izvajanja mednarodnih vojaških operacij tako mirovnega kot vojnega značaja.

4 SLOVENIJA IN VOJAŠKA PRIVATIZACIJA

V Sloveniji dejansko imamo izkušnje z vojaško privatizacijo, saj smo bili oz. smo še priče nekaterim bolj ali manj uspešnim poskusom sodelovanja zunanjih izvajalcev s SV oz. MORS. Pri tem pa ima trenutno zelo pomembno, če ne že kar odločujočo, vlogo prav obstoječa normativno-pravna ureditev zunanjega oddajanja vojaške dejavnosti pri nas.

4.1 Normativno-pravna ureditev zunanjega oddajanja vojaške dejavnosti

Slovenska zakonodaja ne opredeljuje zasebnih vojaških podjetij. Poznamo zasebnovarnostna podjetja in dejavnost ter detektivsko dejavnost. Obe dejavnosti sta urejeni v posebnih zakonih – v Zakonu o zasebnem varovanju (2011) in v Zakonu o detektivski dejavnosti (2011). Zasebne vojaške dejavnosti oz. zasebnih vojaških podjetij pa pri nas ne ureja noben zakon.

Ustava Republike Slovenije (1991, 1997, 2000, 2003, 2004, 2006, 2013) v 74. členu določa, da je gospodarska pobuda svobodna in da zakon določa pogoje za ustanavljanje gospodarskih organizacij. Zakon o gospodarskih družbah (2009, 2011, 2012, 2013) v 6. členu določa, da »družbe smejo kot dejavnost opravljati vse posle, razen tistih, ki se po zakonu ne smejo opravljati kot gospodarski posli«. V slovenski zakonodaji sicer ni nikjer izrecno določeno, da se ne sme zasebno opravljati obrambnih oz. vojaških zadev, takšna prepoved pa bi lahko izhajala iz določb 3. člena Zakona o obrambi (2004, 2007), ki določa:

- »(1) *Obrambo države sestavljata vojaška in civilna obramba.*
- (2) *Vojaško obrambo izvajajo samostojno ali v zavezništvu na podlagi mednarodnih pogodb, obrambne sile, ki jih sestavlja Slovenska vojska (v nadaljnjem besedilu: Slovenska vojska ali vojska).*
- (3) *Civilna obramba obsega ukrepe državnih organov in organov lokalne samouprave za delovanje v vojni, gospodarsko in psihološko obrambo ter druge nevojaške oblike obrambe, ki jih izvajajo državljani, samoupravne lokalne skupnosti, državni organi, gospodarske družbe, zavodi in druge organizacije.*
- (4) *Vojaška in civilna obramba države tvorita celoto.*
- (5) *Obrambne zadeve so v državni pristojnosti.*«

Ugotovimo lahko, da so vse obrambne zadeve in s tem tudi vojaške dejavnosti v najširšem smislu v pristojnosti države in da jih zasebna podjetja ne morejo in ne smejo izvajati kot svojo podjetniško oz. pridobitno dejavnost. Izjema pri tem sta promet z vojaškim orožjem in proizvodnja vojaškega orožja in opreme. Pogoje za promet z orožjem ter proizvodnjo orožja in opreme gospodarskim družbam

določata 77. in 78. člen Zakona o obrambi (2004, 2007). V 104. členu Zakona o obrambi (2004, 2007) je določena tudi prepoved pridobitne dejavnosti:

- »(1) *Kot pridobitne ali profitne dejavnosti ni dovoljeno opravljati:*
- *priprav civilne obrambe in usposabljanja za njeno izvajanje;*
 - *vojaško strokovnega usposabljanja;*
 - *delovanja informacijskega in telekomunikacijskega sistema na področju obrambe;*
 - *kriptografskega in protielektronskega varovanja prenosa podatkov na področju obrambe.*
- (2) *Prepoved iz prejšnjega odstavka se ne nanaša na izvedbo posameznih projektov ali del, ki jih naroči ministrstvo pri zunanjih izvajalcih.*«

Iz teh določil izhaja, da je MORS dolžan skrbeti za opravljanje naštetih dejavnosti in jih ne sme v celoti prepustiti zunanjemu izvajalcu, pomembno pa je določilo drugega odstavka, ki »pušča odprta vrata« tudi zunanjim izvajalcem. Za posamezne projekte in dela s področij, ki jih določa prvi odstavek MORS lahko najema zunanje izvajalce, torej tudi zasebna podjetja. Toda glede na Zakon o obrambi (2004, 2007) v Sloveniji ni mogoče ustanoviti zasebnega vojaškega podjetja v ožjem smislu, podjetja, ki bi opravljalo tipično vojaško dejavnost – npr. nalog varovanja vojaških objektov, podpore bojnega delovanja in še manj samega bojnega delovanja.

Ustanovitev zasebnega vojaškega podjetja v ožjem pomenu, ki bi lahko opravljalo varnostne in vojaške naloge, še posebej v varnostno tveganem okolju (krizna žarišča, mirovne in druge vojaške operacije), onemogoča tudi zakonodaja s področja posesti in nošenja orožja. Za opravljanje varnostne ali vojaške dejavnosti na kriznih žariščih bi morale podjetje svoje zaposlene opremiti in oborožiti z vojaškim orožjem, kar pa glede na določbe Zakona o orožju (2001) ni mogoče. Vojaško orožje je namreč kategorizirano v Kategorijo A: prepovedano orožje, kar pomeni, da zasebna podjetja in civilne osebe takšnega orožja ne morejo imeti v posesti. Tretji člen zakona med drugim namreč določa: »Orožje po tem zakonu se razvršča v naslednje kategorije: Kategorija A: prepovedano orožje: 1. eksplozivni vojaški izstrelki in lanserji; 2. avtomatsko strelno orožje; 3. orožje, prikrito v druge predmete; 4. strelivo s prebojnim, eksplozivnim ali vnetljivim učinkom in izstrelki za tako strelivo; 5. strelivo za pištole in revolverje s kroglo, ki ima razširni (ekspanzijski) učinek in krogle za tako strelivo, razen streliva za lovsko ali športno orožje za osebe, ki imajo pravico do tega orožja; 6. vojaško orožje; 7. eksplozivno orožje in njegovi deli; 8. hladno orožje; 9. posebna oprema za orožje.«

Tudi trenutna zakonodaja s področja zasebnega varovanja še vedno ne omogoča, da bi SV za varovanje vojaških objektov najela zasebno varnostno podjetje. Novi Zakon o zasebnem varovanju (2011), ki je bil sprejet marca 2011, je sicer odpravil prepoved izvajanja dejavnosti zasebnega varovanja za nekatere tuje in domače državne organe (policija, oborožene sile, obveščevalno-varnostne službe), kot je to eksplicitno določal stari zakon s tega področja, kljub temu pa zasebnovarnostna podjetja ne smejo opravljati dejavnosti, ki jo po določbah zakona opravlja posamezen državni organ. Zakon o zasebnem varovanju (2011), v prvem odstavku 18. člena določa, da: »Imetnik licence ne sme sklepati pogodb o opravljanju

ali opravljati nalog, za opravljanje katerih so z zakonom določeni oz. pooblašteni policija, uradne osebe zavodov za prestajanje kazni zapora, obrambne sile ter druge uradne osebe državnih organov, lokalnih skupnosti ali detektivi (pregon storilca kaznivnega dejanja, izterjevanje dolga, izvršba in podobno).« To pomeni, da slovenska zasebnovarnostna podjetja sedaj sicer lahko sklepajo pogodbe in svojo dejavnost opravljajo tudi za domače in tuje državne organe, kar je bilo po prejšnjem zakonu prepovedano, kljub temu pa ne morejo opravljati varovanja objektov in okolišev posebnega pomena za obrambo (mišljeni so vojaški objekti in ne tudi drugi »civilni« objekti posebnega pomena), saj Zakon o obrambi (2004, 2007) to nalaga obrambnim silam – Slovenski vojski.

Glede na navedeno lahko ugotovimo, da zasebnovarnostna podjetja ne morejo opravljati storitev varovanja za potrebe SV ne doma, ne na tujem. Tudi ustanovitev zasebnega vojaškega podjetja, ki bi opravljalo dejavnost v ožjem pomenu, za enkrat v Sloveniji ni mogoča.

4.2 Primeri zunanjega oddajanja storitev v Slovenski vojski

Kljub vsemu Slovenija ima izkušnje z zunanjim oddajanjem storitev na vojaškem področju. Kot večina oboroženih sil po svetu, tudi SV ni samozadostna organizacija. To pomeni, da je v marsičem odvisna od zunanjih izvajalcev, izključno na področju nabave vojaške opreme in oborožitve ter deloma na področju vojaške logistike.

Oborožitev in opremo kupuje država oz. SV na (prostem) trgu. V Sloveniji imamo podjetja, ki proizvajajo vojaško opremo in določene komponente za oborožitvene sisteme, nimamo pa lastne proizvodnje vojaške oborožitve. Imamo tudi podjetja, ki se ukvarjajo z uvozom, izvozom in prodajo vojaške opreme in oborožitve. Vsa ta podjetja morajo biti v skladu s slovensko zakonodajo ustrezno registrirana in imeti potrebna dovoljenja za opravljanje svoje dejavnosti. Slovenija torej pozna zasebno obrambno industrijo oz. zasebna podjetja na področju proizvodnje in prometa vojaške opreme in oborožitve.

Tudi na področju izobraževanja in urjenja SV sodeluje z zunanjimi izvajalci. Center vojaških šol SV kot nosilec vojaškega izobraževanja in usposabljanja ter znanstvenoraziskovalnega dela in tehnološkega razvoja redno sodeluje z domačimi in tujimi izobraževalnimi ustanovami in enotami SV. V sodelovanju s civilnimi izobraževalnimi ustanovami izvajajo predvsem najvišje oblike izobraževanja, kot je podiplomski študij. Z vgrajevanjem vojaških modulov v programe višjih in visokih šol in fakultet uvajajo izobraževanje za pridobitev osnovne izobrazbe, dopolnilno vojaško izobraževanje in usposabljanje pa izvajajo tudi v tujini.⁸ Tudi na področju usposabljanja in urjenja SV sodeluje z zunanjimi izvajalci. Na primer, slovenske vojake uči tehnik preživetja v naravi inštruktor Šole preživetja (The School of Survival From Nature – SSFN), Brane T. Červak.⁹

Z zunanjimi izvajalci sodeluje SV največ na področju logistike. Pakiž (2008) ugotavlja, da SV uporablja zunanje izvajalce na področju vojaške zdravstvene

⁸ Več o tem MORŠ, Slovenska vojska (n. d.).

⁹ Več o tem piše v članku Logar (2009).

oskrbe. Vojaška zdravstvena enota deluje v sestavi Poveljstva za podporo ter izvaja dejavnosti in ukrepe za zdravstveno zagotovitev ter doseganje, ohranjanje in zaščito najboljšega možnega stanja zdravja pripadnikov SV. Zaradi upadanja števila lastnega, vojaškega zdravstvenega osebja, zdravstvena enota pogodbeno zaposluje civilne zdravnike in tudi drugo zdravstveno osebje. Na področju prehrane se je uporaba zunanjih izvajalcev najprej začela z zagotavljanjem toplih obrokov za stražarska moštva na dislociranih vojaških objektih, kasneje pa so pripravo hrane prevzeli zunanji izvajalci tudi za potrebe večjih vojašnic.

Pakiž (2008) nadalje ugotavlja, da SV najema zunanje izvajalce za potrebe tehničnega vzdrževanja vozil in določene vojaške opreme. Tako vzdrževanje šestkolesnih oklepnih vozil VALUK zagotavlja podjetje Sistemska tehnika, tehnično vzdrževanje vozil Mercedes-Benz in Steier Puch pa zagotavlja podjetje AC Sistemi z mrežo podizvajalcev po vsej Sloveniji. Tudi za vozila proizvajalca Renault tehnično vzdrževanje zagotavljajo pogodbeni zunanji izvajalci. Zahtevnejše preglede in vzdrževanje zračnih plovil SV izvajajo pooblašeni vzdrževalni servisi v tujini. Vzdrževanje, redne servise ter večja popravila ladij in čolnov prav tako zagotavlja zunanji izvajalec. Za osnovna tehnična dela pa je usposobljena posadka na plovilu.

Krajnc (2010) pa ugotavlja, da je SV, v okviru projekta tehničnega varovanja skladišč streliva in minskoeksplozivnih sredstev ter vojašnic, za vzdrževanje, servisiranje in nabavo sredstev za tehnično varovanje, najela zunanje izvajalce – zasebna varnostna podjetja.

Povzamemo lahko, da SV sodeluje z zunanjimi izvajalci na širokem področju, in sicer predvsem na področju logistične podpore, pa tudi na področju izobraževanja, čeprav je pri slednjem v zadnjih letih sodelovanja manj. Ugotavljamo tudi, da na področju varnosti sodelujejo zunanji izvajalci, vendar le kot vzdrževalci, serviserji in dobavitelji tehnične opreme, ne pa kot izvajalci fizičnega in tehničnega varovanja objektov SV, saj kot že rečeno, slovenska zakonodaja tega za enkrat ne omogoča.

5 SKLEP

V naši analizi smo nakazali zgolj bistvene vsebine in polemike, ki se porajajo zaradi porasta vojaške privatizacije. Pojav povečane uporabe zasebnih vojaških oz. varnostnih podjetij se ujema s teorijo postmodernih oboroženih sil, kar mu daje ustrezen teoretični in legitimacijski okvir za delovanje v podporni funkciji rednih vojaških enot. Zasebna vojaška oz. varnostna podjetja vse bolj prevzemajo vojaške naloge, kot so usposabljanje, obveščevalna in varnostna zagotovitev, logistična podpora in deli inženirske zagotovitve (razminiranje), ter s tem omogočajo oboroženim silam, da se ukvarjajo s ključnimi nalogami bojevanja. Čeprav nekatera zasebna vojaška podjetja kažejo tudi vedno večjo željo za sodelovanje v bojnih operacijah, pa trenutno ni velikih potreb po tovrstnih storitvah. Glede pravnega statusa akterjev vojaške privatizacije je pomemben predvsem poudarek, da v mednarodnem pravu sicer ne obstaja popolni »pravni vakuum« na področjih, ki so povezana z delovanjem zasebnih vojaških oz. varnostnih podjetij, a po drugi strani to področje nikakor ni urejeno do te mere, da bi bile obveznosti držav glede tovrstnih podjetij natančno in enoznačno določene.

Glavni razlogi za uporabo zasebnih vojaških oz. varnostnih podjetij so najprej ekonomske in kakovostne narave. Pogodbe imajo tako finančne kot tudi časovne omejitve. Kot pozitivna lastnost se omenja tudi hitrost delovanja samih podjetij, na kar lahko gledamo tudi skozi časovno prizmo od prejetja pogodbe do začetka operacij in zagotovitve temeljnih ciljev pogodbe. Zelo pomembno je tudi preusmerjanje pogleda javnosti oz. zmanjšanje političnih pritiskov v primerih povečanja ogroženosti na območju napotitev. V ozadju delovanja zasebnih vojaških oz. varnostnih podjetij pa so vedno tudi skriti stroški. Le ti nastajajo zaradi vpliva korporacij, ki postavijo lastne finančne interese nad nacionalne strateške interese. Drugi skriti stroški se nanašajo na transakcijske stroške, ki jih imajo države zaradi izgube usposobljenih strokovnjakov, ki odhajajo v zasebne vode, s čimer se zmanjšuje tako imenovano sistemsko znanje. V povezavi s korporativnim vplivom pa je treba omeniti tudi vprašanje etičnosti in odgovornosti zasebnih vojaških podjetij.

Prepričani smo, da bo tudi v Sloveniji, podobno kot v številnih drugih državah, prav kmalu dozorela prava ideja in pobuda za prodor zasebnega kapitala na področje obrambe. Vendar pa bomo za ustanovitev »pravega« zasebnega vojaškega podjetja pri nas najprej potrebovali predvsem resno strokovno in stroškovno analizo, kaj se splača zadržati in kaj oddati, znotraj SV na eni strani ter podjetniško pobudo na drugi strani. Temu bi morala slediti politična volja, da omogoči spremembe in dopolnitve naše zakonodaje na tem področju. Pri tem bo moral zakonodajalec upoštevati vsa mednarodna priporočila in primere dobrih praks iz tujine. Še posebej pa bo morala biti država pozorna na licenciranje in nadzor nad izvajanjem dejavnosti zasebnih vojaških podjetij doma in še bolj v tujini.

UPORABLJENI VIRI

- Adams, T. K. (2002). Private military companies: Mercenaries for the 21st century. *Small Wars and Insurgencies*, 13(2), 54–67.
- Avant, D. (2004). Mercenaries. *Foreign Policy*, (143), 20–26.
- Bures, O. (2008). *Private military companies: A second best peacekeeping option?* Prispavek na ISA 49th Annual Convention, Bridging Multiple Divides, San Francisco, CA, USA, March 26–29.
- Cardinali, R. (2001). Does the future of military logistics lie in outsourcing and privatization? Accountants – the new gatekeepers of war-time operations. *Work Study*, 50(3), 105–110.
- Chakrabarti, S. (2009). *Privatisation of security in the post-cold war period: An overview of its nature and implications* (IDSA Monograph series No. 2). New Delhi: Institute for Defence Studies and Analyses.
- Chaloka, B. in Damien, L. (2001). *Regulating private military companies*. London: International Alert.
- Chorafas, D. N. (2003). *Outsourcing, insourcing and IT for enterprise management*. New York: Palgrave Macmillan.
- Cleaver, G. (2000). Subcontracting military power: The privatisation of security in contemporary Sub-Saharan Africa. *Crime, Law and Social Change*, 33(1–2), 131–49.

- Cooper, C. L. in Argyris, C. (ur.). (1998). *The concise Blackwell encyclopedia of management*. Malden: Blackwell Publishers Ltd.
- Cvetek, J. (2010). *Zasebna vojaška in varnostna podjetja z vidika mednarodnega prava* (Diplomska naloga). Ljubljana: Pravna fakulteta.
- DCAF. (2006). *Parlamentarni nadzor nad varnostnim sektorjem: načela, mehanizmi in praksa (slovenski prevod)* (Priročnik za člane parlamenta št. 5 – 2003). Ženeva: Geneva centre for the Democratic Control of Armed Forces.
- Defense Science Board. (1996). *Report of the defense science board on outsourcing and privatization*. Washington: Defense Science Board, Office of the Under Secretary of Defense for Acquisition and Technology, US Department of Defense. Pridobljeno na <http://handle.dtic.mil/100.2/ADA316936>
- Deschamps, S. (2005). *Towards the use of the private military companies in the United Nations Peacekeeping Operations* (Thesis). United Nations Peace Support Operations.
- Fritz, M. (2009). Delovanje zasebnih vojaško-varnostnih organizacij v mednarodnih operacijah – pravni, organizacijski in funkcionalni vidik. V T. Pavšič-Mrevlje (ur.), *Varstvoslovje med teorijo in prakso: zbornik prispevkov*. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede. Pridobljeno na <http://www.fvv.uni-mb.si/dv2009/zbornik/clanki/fritz.pdf>
- Fritz, M. (2011). Mednarodni kodeks delovanja zasebnih varnostnih podjetij. *Sodobni vojaški izzivi*, 13(1), 121–134.
- Garb, M. (2005). Civil-military gap issues and dilemmas: A short review. V G. Caforio in G. Kümmel (ur.), *Military missions and their implications reconsidered: The aftermath of September 11th* (str. 83–92). Amsterdam: Elsevier.
- Gerič, T. (2010). *Privatizacija vojaške logistike: primer ameriških sil v Iraku* (Diplomsko delo). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Giumelli, F. in Cusumano, E. (2014). Normative power under contract? Commercial support to European crisis management operations. *International Peacekeeping*, 21(1), 37–55.
- Globokar, T. (2009). *Outsourcing v vojaški logistiki: primer programa LOGCAP* (Diplomska naloga). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Grasso, V. B. (2005). *Defense outsourcing: The PMB circular A–76 policy*. Washington: Congressional Research Service. Pridobljeno na <http://digital.library.unt.edu/govdocs/crs/permalink/meta-crs-3340:1>
- Hadžić, M. (2004). The concept of security sector reform. V P. Fluri in M. Hadžić (ur.), *Sourcebook on security sector reform*. Geneva; Belgrade: DCAF/CCMR.
- Heinecken, L. (2014). Outsourcing public security: The unforeseen consequences for the military profession. *Armed Forces & Society*, 40(4), 625–646.
- Hull, C. (2008). What future for privatised peacekeeping? Prospects and realities in the UN debate. Stockholm: Swedish Defence Research Agency. Pridobljeno na http://www.foi.se/ReportFiles/foir_2540.pdf
- International Committee of the Red Cross. (2009). *The Montreux document [Montreujski dokument]: On pertinent international legal obligations and good practices for States related to operations of private military and security companies during armed conflict*. Pridobljeno na https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/icrc_002_0996.pdf
- International Stability Operation Association. (2014). *Our members*. Pridobljeno na <http://www.stability-operations.org/>

- Isenberg, D. (2009). *Shadow force: Private security contractors in Iraq*. Westport: Praeger Security International.
- Jazbec, M. (2001). *Zasebna vojaška podjetja* (Diplomsko delo). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Jelenko, T. (2008). *Vloga zasebnih varnostnih podjetij v Iraku po okupaciji* (Diplomsko delo). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Johnson, M. (2000). *Outsourcing ... in brief*. Oxford: Butterworth-Heinemann.
- Kodrič, D. (2010). *Zasebne vojaške organizacije* (Diplomsko delo). Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
- Konjar, J. (2011). *Primernost uporabe zasebnih vojaških podjetij v operacijah v podporo miru* (Magistrsko delo). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Košak, K. (25. 5. 2012). Vojaki v službi denarja. *Mladina*, (21). Pridobljeno na <http://www.mladina.si/112419/vojaki-v-sluzbi-denarja/>
- Krajnc, I. (2010). *Zasebno vojaško podjetje v Sloveniji – dileme in priložnosti* (Diplomsko delo). Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
- Lappin, R. S. (2007). *Peace at what price? The uncertain costs of privatised peace support operations* (Cahiers of the Centre for Peace Research & Strategic Studies, vol. 79). Leuven: Centre for Peace Research and Strategic Studies.
- Law, D. (2004). Security sector reform in the Euro-Atlantic region: Unfinished business. V A. Bryden in H. Hänggi (ur.), *Reform and reconstruction of the security sector* (str. 21–43). Geneva: DCAF & LIT Verlag.
- Lilly, D. (2000). *The privatization of security and peacebuilding: A framework for action*. London: *International Alert*.
- Logar, G. (2009). Izvidniki 1. brigade na usposabljanju iz preživetja v naravi. *Slovenska vojska*, 8(9), 23–24.
- Maogoto, J. N. in Sheehy, B. (2009). Private military companies & international law: Building new ladders of legal accountability & responsibility. *Cardozo Journal of Conflict Resolution*, 11(1), 99–132.
- Mockaitis, T. R. (2014). *Soldiers of misfortune?* Carlisle: Strategic Studies Institute; U.S. Army War College Press.
- MORS, Slovenska vojska. (n. d.). *Izobraževanje*. Pridobljeno na <http://www.postanivojak.si/index.php?id=70>
- Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. (2009). *Draft international convention on the regulation, oversight and monitoring of private military and security companies* [Osnutek mednarodne konvencije o reguliranju, nadzoru in spremljanju zasebnih vojaških in varnostnih podjetij]. Pridobljeno na <http://mgimo.ru/files/121626/draft.pdf>
- Østensen, Å. G. (2013). In the business of peace: The political influence of private military and security companies on UN peacekeeping. *International Peacekeeping*, 20(1), 33–47.
- Pakiž, V. (2008). *Uporaba zunanjih virov (outsourcing) za potrebe logistike Slovenske vojske* (Zaključna naloga). Poljče: MORS. Pridobljeno na <http://dkmors-db.pub.mors.si/IzpisGradiva.php?id=68>
- Papler, P. (2014). *Privatna vojaška podjetja – organizacija, doktrine in poslovanje* (Doktorska disertacija). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Petersohn, U. (2010). *Privatising security: The limits of military outsourcing* (CSS Analysis in Security Policy, No. 80). Zurich: Center for Security Studies, ETH.

- Prebilič, V. (2006). Vojaška logistika v rokah zasebnih vojaških podjetij. *Slovenska vojska*, 14(13), 17–18.
- Rathmell, A. (2002). The privatisation of intelligence: A way forward for European intelligence cooperation – »Towards a European intelligence policy«. *NATO Open Source Intelligence Reader*, (Feb.), 74–79. Pridobljeno na http://www.oss.net/dynamaster/file_archive/030201/254633082e785f8fe44f546bf5c9f1ed/NATO%20OSINT%20Reader%20FINAL%2011OCT02.pdf
- Rus, M. (2011). *Zunanje izvajanje (outsourcing) v vojaški logistiki* (Diplomska naloga). Celje: Fakulteta za logistiko.
- Schreier, F. in Caparini, M. (2005). *Privatising security: Law, practice and governance of private military and security companies*. Geneve: DCAF.
- Sigurdson, J. (1992): Introduction – The changing role of national intelligence. V J. Sigurdson in Y. Tagerud (ur.), *The intelligent corporation: The privatisation of intelligence* (str. 5–13). London; Los Angeles: Taylor Graham.
- Singer, P. W. (2003). *Corporate warriors: The rise of the privatized military industry*. London: Ithaca.
- Singer, P. W. (2008). *Corporate warriors: The rise of the privatized military industry* (Updated pbk ed.). New York: Cornell University Press.
- Sotlar, A. (1997). Nacionalnovarnostni elementi zasebnega varovanja in detektivske dejavnosti v Republiki Sloveniji. V A. Anžič (ur.), *Zasebno varovanje in detektivska dejavnost: dileme in perspektive* (str. 311–322). Ljubljana: Visoka policijsko-varnostna šola.
- Sotlar, A. (2007). *Policija in zasebnovarnostna podjetja v procesu zagotavljanja notranje varnosti Republike Slovenije* (Doktorska disertacija). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Sotlar, A. (2008). Policisti in varnostniki v procesu izvajanja policijske dejavnosti – med tekmovanjem, konfliktom, sodelovanjem in partnerstvom. *Varstvoslovje*, 10(1), 129–155.
- Spearin, C. (2011). UN peacekeeping and the international private military and security industry. *International Peacekeeping*, 18(2), 196–209.
- Stanger, A. in Williams, M. E. (2006). Private military corporations: Benefits and costs of outsourcing security. *Yale Journal of International Affairs*, 2(1), 4–19.
- Steele, R. D. (2002). *The new craft of intelligence: Achieving asymmetric advantage in the face of nontraditional threats*. Carlisle: Strategic Studies Institute, U.S. Army War College.
- Steinberg, J. B., Graham, M. in Eggers, A. (2003). Building intelligence to fight terrorism. *The Brookings Institution Policy Brief*, (125). Pridobljeno na <http://www.brookings.edu/~media/research/files/papers/2003/9/intelligence%20steinberg/pb125.pdf>
- Stockbauer, T. (2008). *Ekonomska analiza industrije zasebnih vojaških in varnostnih podjetij* (Diplomska naloga). Ljubljana: Pravna fakulteta.
- Štefanič, T. (2011). *Zasebna vojaška podjetja v Iraku: primerjava delovanj podjetij Blackwater Worldwide in DynCorp International* (Diplomska naloga). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Treverton, G. F. (2003). *Reshaping national intelligence for an age of information*. Cambridge; New York: Cambridge University Press.
- Tunjić, F. (2003). Ko kupovanje varnosti ustvarja nevarnost: od privatizacije varnosti do privatnih vojsk. *Revija Obramba*, 35(3), 22–24.

- Uessler, R. (2008). *Servants of war*. Berkeley: Soft Skull Press.
- Ustava Republike Slovenije. (1991, 1997, 2000, 2003, 2004, 2006, 2013). *Uradni list RS*, (33/91, 42/97, 66/00, 24/03, 69/04, 69/04, 69/04, 68/06, 47/13).
- V Sloveniji nastala prva zasebna varnostna organizacija [video posnetek]. (6. 11. 2012). *24ur.com, Oddaja Preverjeno*. Pridobljeno na <http://www.24ur.com/novice/slovenija/v-sloveniji-nastala-prva-zasebna-varnostna-organizacija.html>
- Wallwork, R. D. (2005). *Operational implications of private military companies in the global war on terror*. Forth Leavenworth: School of Advanced Military Studies, US Army Command and General Staff College. Pridobljeno na <http://stinet.dtic.mil/dticrev/PDFs/ADA436294.pdf>
- Warren, H. L. in Fagan, A. L. (2005). *Outsourcing: Implications for homeland security*. Prispevek na 10th International Command and Control Research and Technology Symposium, 4–6 October 2005, Virginia Beach, VA. Pridobljeno na http://www.dodccrp.org/events/10th_ICCRTS/CD/papers/069.pdf
- Wulf, H. (2005). Treibkräfte der Privatisierung: Der deregulierte Krieg. *Wissenschaft und Frieden*, 24(1), 7–11.
- Zakon o detektivski dejavnosti (ZDD-1). (2011). *Uradni list RS*, (17/11).
- Zakon o gospodarskih družbah (ZGD-1 – UPB3). (2009, 2011, 2012, 2013). *Uradni list RS*, (65/09, 83/09, 33/11, 91/11, 32/12, 57/12, 44/13 – odl. US, 82/13).
- Zakon o obrambi (ZObr – UPB1). (2004, 2007). *Uradni list RS*, (103/04, 138/04 Skl. US: U-I-329/04-7, 53/05 Skl.US: U-I-329/04-15, 117/07 Odl.US: UI-287/05-20).
- Zakon o orožju (ZOro-1). (2001). *Uradni list RS*, (61/01).
- Zakon o zasebnem varovanju (ZZasV-1). (2011). *Uradni list RS*, (17/11).

O avtorjih:

Dr. Erik Kopač, docent, raziskovalec na Obramboslovnem raziskovalnem centru Inštituta za družbene vede. Področja njegovega raziskovalnega dela so vprašanja, povezana z ekonomijo in nacionalno varnostjo, ter področja obrambne ekonomike. Kot član Katedre za obramboslovje na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani je habilitiran kot docent za področja obrambne ekonomike, vojaške logistike, primerjalnih obrambnih sistemov, sodobnih oborožitvenih sistemov in prostorske informatike.

Mag. Maj Fritz, magister evropskih in državnih študij, je študent doktorskega študija na Fakulteti za varnostne vede Univerze v Mariboru, kjer pripravlja disertacijo na temo zasebnih vojaških podjetij. Njegovo področje raziskovanja in študija je povezano z obveščevalno-varnostno dejavnostjo, mednarodnimi vojaškimi operacijami in zasebnimi varnostnimi in vojaškimi podjetji. Zaposlen je na Ministrstvu za obrambo.

Dr. Maja Garb je doktorirala na področju obramboslovja in je docentka na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani. Ukvarja se s sociološkim proučevanjem vojaške organizacije in reševanja konfliktov (analiza sodobnih konfliktov, mirovne operacije ter pokonfliktna obnova). Delovne zahteve so jo usmerile tudi v proučevanje vodenja in menedžmenta v vojski in obrambnem sistemu.